

**BỘ GIÁO DỤC VÀ ĐÀO TẠO
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM NGHỆ THUẬT TRUNG ƯƠNG**

PHẠM TUẤN LINH

**ĐƯA ÂM NHẠC CHÈO VÀO HOẠT ĐỘNG NGOẠI KHÓA
CHO KHỐI LỚP 8 TẠI TRƯỜNG TRUNG HỌC CƠ SỞ TRƯỜNG
HÁN SIÊU, THÀNH PHỐ NINH BÌNH, TỈNH NINH BÌNH**

**TÓM TẮT LUẬN VĂN THẠC SĨ
LÝ LUẬN VÀ PHƯƠNG PHÁP DẠY HỌC ÂM NHẠC
Khóa 11 (2018 - 2020)**

Hà Nội, 2021

**CÔNG TRÌNH ĐÃ ĐƯỢC HOÀN THÀNH
TẠI TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM NGHỆ THUẬT TRUNG ƯƠNG**

Người hướng dẫn khoa học: PGS.TS Hà Thị Hoa

Phản biện 1:

Phản biện 2:

Luận văn được bảo vệ trước Hội đồng chấm luận văn thạc sĩ
tại trường ĐHSP Nghệ thuật Trung ương

Vào ngày tháng năm 2021

Có thể tìm hiểu luận văn tại:

Thư viện Trường ĐHSP Nghệ thuật Trung ương

MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài

Trong kho tàng văn hoá của dân tộc Việt Nam, Chèo là loại hình nghệ thuật đã được hình thành, phát triển từ rất sớm. Trong đó tổng hợp các yếu tố dân ca, dân vũ và các loại hình nghệ thuật dân gian khác ở vùng đồng bằng Bắc Bộ. Và cũng là hình thức kể chuyện bằng sân khấu, lấy sân khấu và diễn viên làm phương tiện giao lưu với công chúng, và có thể được biểu diễn ngẫu hứng. Chèo gắn liền với sinh hoạt đời sống, hội hè của người Việt.

Ninh Bình từ xưa đến nay là đất văn hiến lâu đời. Nghệ thuật Chèo với những giá trị độc đáo là bản sắc dân tộc và cũng là niềm tự hào của người dân Ninh Bình. Nơi đây có nhiều nghệ nhân, nghệ sĩ tài danh, hiện nay đã và đang làm nghề thực thụ có đóng góp cho ngành Chèo cả nước nói chung, chèo Ninh Bình nói riêng, đó là các nghệ sĩ: Thúy Mùi, Hạnh Nhân, Thúy Ngân, Mai Thủy, Quang Thập...

Nói đến nghệ thuật Chèo truyền thống, chúng ta không thể không nhắc đến âm nhạc. Vai trò của âm nhạc trong Chèo bao gồm sự kết hợp giữa hai yếu tố đàn và hát, tạo nên nét đặc trưng riêng cho nghệ thuật Chèo truyền thống. Tuy nhiên, cũng như các loại hình nghệ thuật truyền thống khác, vấn đề giữ gìn, bảo tồn, phát huy giá trị của âm nhạc Chèo đang là vấn đề cấp thiết. Bản thân là một người được học về âm nhạc và với tình yêu nghệ thuật, tôi nhận thấy vai trò và trách nhiệm của mình trong công việc gìn giữ, phát huy và đưa âm nhạc Chèo đến thế hệ học sinh ngay từ bé, để các em được tiếp cận, học tập, tự hào và yêu trọng vốn di sản văn hóa truyền thống của cha ông đã trao truyền.

Học sinh khối lớp 8 là lứa tuổi đang phát triển cả về tâm sinh lý, các em đang hình thành cho bản thân những kỹ năng, tích lũy những kinh nghiệm cũng như nguồn kiến thức. Vì thế, việc tiếp cận âm nhạc Chèo, giúp học sinh phát triển toàn diện và phát huy năng lực cảm thụ âm nhạc. Làm cho đời sống tinh thần thêm phong phú, lành mạnh tạo điều kiện để các em bộc lộ và phát triển năng khiếu, góp phần phát triển toàn diện và hài hòa về tính cách cho các em.

Qua tìm hiểu thực tế việc dạy học âm nhạc cho học sinh lớp 8 tại trường THCS Trương Hán Siêu, thành phố Ninh Bình. Chúng tôi nhận thấy việc dạy học âm nhạc cho học sinh ở đây có nhiều ưu điểm, chất lượng học tập môn âm nhạc của học sinh khối lớp 8 đạt kết quả khá cao, có những học sinh đạt giải trong cuộc thi “Tiếng hát Hoa Phượng đỏ” do Đài Truyền hình Ninh Bình tổ chức hàng năm. Tuy nhiên, mặc dù có vị trí địa lý thuận lợi bên cạnh Nhà hát Chèo Ninh Bình. Nhưng hiện nay

việc đưa dân ca, trong đó có âm nhạc Chèo đến với học sinh còn nhiều bất cập, chỉ dừng lại ở mức giới thiệu sơ qua, mang tính thường thức, không thu hút được học sinh và đang dần mất ý nghĩa.

Do đó, việc đưa âm nhạc Chèo vào trường THCS nói chung, khối lớp 8 nói riêng có ý nghĩa lưu giữ và phát triển loại hình nghệ thuật này, mặt khác sẽ giúp học sinh có thêm những trải nghiệm mới trong mỗi tiết học âm nhạc. Tuy nhiên, giới hạn qui định về thời lượng nên việc đưa âm nhạc Chèo vào chương trình âm nhạc chính khóa là điều khó thực hiện, song đưa vào chương trình hoạt động âm nhạc ngoại khóa thì sẽ khả thi hơn, không ảnh hưởng đến thời lượng học tập chính khóa đã được Sở, Bộ Giáo dục Đào tạo đã ban hành.

Với những lý do trên, chúng tôi thực hiện đề tài: *Đưa âm nhạc Chèo vào hoạt động ngoại khóa cho khối lớp 8 tại trường THCS Trương Hán Siêu, Thành phố Ninh Bình, tỉnh Ninh Bình* với hy vọng góp phần đưa ra ý kiến về việc nâng cao hiệu quả dạy học âm nhạc trong trường và gìn giữ một loại hình nghệ thuật truyền thống của cha ông.

2. Lịch sử nghiên cứu đề tài

Đã có các công trình, bài viết, sách liên quan đến hướng nghiên cứu của luận văn.

Nghiên cứu về nghệ thuật Chèo có thể kể đến một số công trình tiêu biểu như:

+ *Những làn điệu Chèo cổ chọn lọc*, Nxb Văn hoá - Thông tin năm 2007 của hai tác giả Hoàng Kiều và Hà Hoa.

+ *Tư liệu Về nghệ thuật Chèo* của tác giả Trần Việt Ngữ, Viện Âm nhạc Việt Nam, năm 1996.

+ *150 điệu Chèo cổ* của tác giả Bùi Đức Hạnh, Viện Âm nhạc xuất bản.

+ *Nhạc khí gõ và trống để trong chèo truyền thống*, Nxb Âm nhạc năm 1998 của tác giả Nguyễn Thị Nhung.

+ *Tìm hiểu sân khấu Chèo* của Trần Việt Ngữ và Hoàng Kiều, Nxb Văn hoá, năm 1964.

+ *Luận án tiến sĩ Nghệ thuật Chèo trong đời sống văn hóa cư dân ở Thái Bình* được bảo vệ năm 2008 của tác giả Hà Hoa và luận văn thạc sỹ *Nghệ thuật Chèo ở làng Khuốc*.

+ *Giáo trình hát Chèo* của tác giả Nguyễn Thị Tuyết tại trường Đại học Sân khấu và Điện ảnh Hà Nội năm 2000.

+ Ngoài những nghiên cứu kể trên, còn có công trình nghiên cứu khác như *Luận án tiến sĩ Dạy học hát Chèo và Quan họ cho sinh viên Đại học Sư phạm âm nhạc* của tác giả Đặng Thị Lan.

Nghiên cứu về việc đưa dân ca vào giáo dục âm nhạc và hoạt động ngoại khóa cũng được các tác giả trình bày, khảo cứu, có thể kể đến một số đề tài như:

+ Năm 2009, Phạm Lê Hòa làm chủ nhiệm Đề án *Hỗ trợ đưa dân ca vào trường Trung học cơ sở* [18]. Đây là Đề án trong *Dự án phát triển giáo dục Trung học cơ sở II* của Bộ Giáo dục và Đào tạo.

+ Trong những luận văn Thạc sĩ nghiên cứu về giảng dạy dân ca, phải kể đến tác giả Nguyễn Thị Nga với luận văn *“Đưa hát Trống quân Dạ Trạch vào giờ học ngoại khóa ở một số trường Trung học cơ sở thuộc huyện Khoái Châu, tỉnh Hưng Yên”*.

+ Hay luận văn *“Truyền dạy hát Chèo tại câu lạc bộ thiếu nhi làng Khuốc”* của tác giả Trần Trung Thành, trường Đại học Sư phạm Nghệ thuật TW, năm 2017.

Các cuốn sách, công trình, bài viết về Chèo trên đây mang tính nghiên cứu cơ bản về nguồn gốc lịch sử, đặc điểm, cách hát và tính năng nhạc cụ gõ trong Chèo. Do đó, đây là những tài liệu hết sức cần thiết cho đề tài của chúng tôi khi nghiên cứu và tìm hiểu về Chèo, âm nhạc Chèo.

Qua tìm hiểu, nghiên cứu vấn đề: *Đưa âm nhạc Chèo vào hoạt động ngoại khóa cho khối lớp 8 tại trường THCS Trương Hán Siêu, Thành phố Ninh Bình, tỉnh Ninh Bình* thì chưa có ai thực hiện. Bởi vậy hướng đi của Luận văn có thể được coi là mới mẻ, phù hợp với xu thế hiện nay và sẽ đem lại những giá trị tích cực trong việc góp phần lưu giữ, bảo tồn một nghệ thuật truyền thống của quê hương Ninh Bình. Đồng thời, luận văn có thể làm tài liệu tham khảo cho các trường bạn trong tỉnh Ninh Bình, các đồng nghiệp và những ai quan tâm đến Chèo.

3. Mục đích và nhiệm vụ nghiên cứu

3.1. Mục đích nghiên cứu

Nghiên cứu nhằm mục đích đề xuất các biện pháp đưa âm nhạc Chèo vào hoạt động ngoại khóa âm nhạc cho học sinh lớp 8 tại trường THCS Trương Hán Siêu, Thành phố Ninh Bình, tỉnh Ninh Bình.

3.2. Nhiệm vụ nghiên cứu

+ Nghiên cứu về thực trạng dạy học âm nhạc tại trường THCS Trương Hán Siêu, Thành phố Ninh Bình, tỉnh Ninh Bình.

+ Nghiên cứu về các khái niệm, vai trò của hoạt động ngoại khóa đối với HS khối 8 tại trường THCS Trương Hán Siêu.

+ Đề xuất một số biện pháp đưa âm nhạc Chèo vào hoạt động ngoại khóa âm nhạc cho học sinh lớp 8 tại trường THCS Trương Hán Siêu, Thành phố Ninh Bình, tỉnh Ninh Bình.

4. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu

4.1. Đối tượng nghiên cứu

Luận văn tập trung vào đối tượng chính: Nghiên cứu các biện pháp đưa âm nhạc Chèo vào hoạt động ngoại khóa âm nhạc cho học sinh lớp 8 tại trường THCS Trương Hán Siêu, Thành phố Ninh Bình, tỉnh Ninh Bình.

4.2. Phạm vi nghiên cứu

Trong đề tài này, để phù hợp với các em học sinh khối lớp 8, chúng tôi giới hạn phạm vi nghiên cứu ở một số làn điệu Chèo, cụ thể là hai làn điệu Sấp song loan và Sấp mưa ngâu. Một số loại nhạc cụ tiêu biểu trong dàn nhạc Chèo truyền thống là Trống đế - Mõ.

Thực nghiệm trên khối 8 tại trường THCS Trương Hán Siêu, Thành phố Ninh Bình, tỉnh Ninh Bình trong năm học 2020-2021.

5. Phương pháp nghiên cứu

Phương pháp phân tích, so sánh để rút ra đặc điểm âm nhạc Chèo.

Phương pháp điều tra, khảo sát để thu thập tài liệu về Chèo tại Ninh Bình hiện nay.

Phương pháp điền dã thực tế, nhằm giúp tư liệu luận văn mang tính thực tiễn hơn.

Phương pháp thực nghiệm, đây là phương pháp để kiểm chứng tính khả thi của các đề xuất trong luận văn.

6. Những đóng góp của luận văn

+ Về lý luận: Luận văn góp phần làm rõ các khái niệm về Chèo, đặc điểm âm nhạc Chèo và các phương pháp tổ chức HĐNK.

+ Về thực tiễn: Đề tài làm sáng tỏ thực trạng hoạt động ngoại khóa âm nhạc tại trường THCS Trương Hán Siêu và đóng góp những biện pháp đưa âm nhạc Chèo vào trong các HĐNK âm nhạc tại trường.

Đề tài có những đóng góp sau:

+ Đề tài của chúng tôi có tính ứng dụng cao về mặt lý luận và thực trong việc đưa âm nhạc Chèo vào HĐNK cho khối 8 tại trường THCS Trương Hán Siêu. Ngoài ra, kết quả nghiên cứu của luận văn có thể dùng làm tài liệu cho các giáo viên âm nhạc ở khối THCS tham khảo.

7. Bố cục luận văn

Ngoài phần Mở đầu, Kết luận và Tài liệu tham khảo, Phụ lục, luận văn gồm 3 chương:

Chương 1: Cơ sở lý luận và thực tiễn

Chương 2: Đặc điểm của âm nhạc Chèo

Chương 3: Biện pháp đưa âm nhạc Chèo vào hoạt động ngoại khóa cho học sinh lớp 8

Chương 1 CƠ SỞ LÝ LUẬN VÀ THỰC TIỄN

1.1. Các khái niệm

1.1.1. Chèo

Chèo là một nghệ thuật sân khấu có từ rất lâu đời, được sáng tạo từ người dân lao động, chủ yếu là các nghệ nhân mà thành và phát triển chủ yếu tại vùng Châu thổ sông Hồng. Chèo thuộc kịch hát dân tộc, tổng hợp của thơ, ca, múa, nhạc và diễn xuất.

1.1.2. Hát Chèo

Trong hát Chèo, có thể chung một lời hát nhưng mỗi một nghệ nhân, nghệ sĩ lại có cách xử lý kỹ thuật rung giọng, nhả chữ khác nhau. Đây là nét nổi bật nhất của thể loại Chèo so với các thể loại ca hát dân gian khác như Ca trù, Quan họ, Xẩm, Xoan, Ghẹo... Ngoài ra, cùng với diễn Chèo, hát Chèo cũng có đặc điểm là tính tự sự, trữ tình, trào phúng, hài hước, dí dỏm, đả kích, châm biếm sâu cay. Đậm tính quần chúng, tự sự và giàu tính ước lệ, cách điệu.

1.1.3. Đàn nhạc Chèo

Nói đến đàn nhạc chèo là liên quan đến sự tham gia của các nhạc khí thuộc các tổ, bộ khác nhau như bộ dây bao gồm các nhạc khí dây gảy, dây kéo và dây gõ (Tam thập lục); bộ hơi như Sáo ngang, Tiêu; bộ gõ bao gồm các loại trống, Mõ, Thanh la, Tiu, Cảnh, Phách... Đàn nhạc chèo có thể hoà tấu nhạc không lời hoặc đệm cho hát Chèo. Đàn nhạc chèo là một bộ phận không thể thiếu trong nghệ thuật Chèo.

Đàn nhạc Chèo cổ ban đầu là bộ gõ, sau này thêm vào các nhạc cụ thể hiện giai điệu như: nhị, sáo, nguyệt... Bởi vậy, trong dân gian, cha ông ta đã có câu “vụng chèo khéo trống”, ý nói, trong khi diễn Chèo, hát Chèo luôn có bộ gõ “nâng đỡ”, tung hứng, hòa hợp, đôi đáp cho nhau. Như vậy, nếu thiếu bộ gõ thì không thể thành Chèo (phi trống bất thành chèo). Trong bộ gõ ấy hai nhạc cụ quan trọng bậc nhất đó là: Trống Đé và Mõ.

1.1.4. Làn điệu

Làn điệu là thuật ngữ âm nhạc, cách gọi phổ biến trong âm nhạc truyền thống tại Việt Nam. Đã có rất nhiều cách giải thích về cách gọi này, tuy nhiên cho tới nay vẫn còn nhiều ý kiến khác nhau.

Làn điệu là chỉ những bài bản do nhân dân sáng tạo có tên, giai điệu khác nhau. Làn điệu là yếu tố quan trọng để xác định sự khác biệt giữa các thể loại dân ca. Bởi vậy, khi nghe thì ta có thể phân biệt được làn điệu này thuộc dân ca nào, vùng nào.

1.1.5. Phương pháp dạy học, phương pháp dạy học âm nhạc Chèo

1.1.5.1. Phương pháp dạy học

Phương pháp dạy học là cách thức hoạt động có hệ thống (bao gồm các hành động và thao tác) của giáo viên và học sinh, nhằm thực hiện tốt mục tiêu và nhiệm vụ dạy học.

1.1.5.2. Phương pháp dạy học âm nhạc Chèo

*** Phương pháp truyền khẩu**

Trong Chèo, khi nhắc tới các phương pháp dạy học truyền thống, phương pháp truyền khẩu được nói tới nhiều nhất. Từ thời cổ đại, khi chưa có chữ viết, con người đã bắt đầu sử dụng việc truyền khẩu để gìn giữ, để lưu truyền mọi giá trị, các vấn đề trong cuộc sống.

*** Phương pháp học qua tài liệu sách vở kết hợp nghe băng đĩa**

Tài liệu sách, vở học tập là một trong những công cụ không thể thiếu để phục vụ cho quá trình học tập. Việc sử dụng nguồn tài liệu này giữ vị trí đáng kể trong việc nắm bắt vững chắc những kiến thức nói chung và phát huy tính tích cực hoạt động trí tuệ của người học nói riêng.

1.1.6. Hoạt động ngoại khóa, hoạt động ngoại khóa âm nhạc

1.1.6.1. Hoạt động ngoại khóa

HĐNK là dạng hoạt động của học sinh ngoài giờ lên lớp chính thức, ngoài phạm vi quy định của chương trình bộ môn. Hoạt động này được gắn với những yêu cầu, nội dung của các môn học để có tác dụng bổ sung, hỗ trợ cho giáo dục chính khóa.

1.1.6.2. Hoạt động ngoại khóa âm nhạc

HĐNK âm nhạc là hoạt động dạy học có tổ chức theo một số hình thức như: câu lạc bộ âm nhạc, trò chơi âm nhạc, biểu diễn và xem biểu diễn âm nhạc, giao lưu, tìm hiểu, khám phá, thảo luận về âm nhạc... nhằm mục đích tạo ra các hoạt động trải nghiệm, thực hành, rèn luyện hay củng cố mở rộng những hiểu biết về âm nhạc ở chính khóa đồng thời

trang bị thêm kiến thức có tính chất mở rộng xung quanh kiến thức âm nhạc như văn hóa, xã hội, nghệ thuật, giao tiếp...

1.2. Đặc điểm phương pháp hoạt động ngoại khóa âm nhạc

1.2.1. Vai trò của hoạt động ngoại khóa âm nhạc

Thứ nhất, giáo dục nhận thức: giúp các em HS củng cố, mở rộng tri thức, từ đó giúp các em vận dụng kiến thức bằng thực hành theo phương châm học đi đôi với hành, lý thuyết gắn liền thực tiễn.

Thứ hai, giáo dục tinh thần thái độ: HĐNK âm nhạc tạo thêm yêu thích, hứng thú học tập, khơi dậy sự ham học hỏi, phát huy tính tích cực, nỗ lực của HS.

1.2.2. Các phương pháp tổ chức hoạt động ngoại khóa

Tổ chức dàn dựng, biểu diễn âm nhạc

Xây dựng các cuộc thi âm nhạc

Tổ chức tham quan, dã ngoại

Thành lập câu lạc bộ âm nhạc (ca hát)

1.3. Thực trạng hoạt động ngoại khóa trong dạy học âm nhạc tại trường Trung học cơ sở Trương Hán Siêu

1.3.1. Giới thiệu về trường Trung học cơ sở Trương Hán Siêu

Trường THCS Trương Hán Siêu nằm trên địa bàn phường Thanh Bình, thành phố Ninh Bình, là vùng đất có truyền thống hát Chèo và được mệnh danh là một trong những chiếng Chèo nổi tiếng. Bên cạnh đó, trường có vị trí địa lý thuận lợi nằm sau Nhà hát Chèo tỉnh Ninh Bình.

Mục tiêu đào tạo của trường THCS Trương Hán Siêu: Xây dựng nhà trường thành một đơn vị GD chất lượng cao phù hợp với tinh thần số 07 của Sở về việc phát triển GD trình độ chất lượng cao.

Phương châm giáo dục của nhà trường: Quan tâm GD toàn diện (kết hợp GD kiến thức chuẩn với coi trọng GD đạo đức, rèn luyện kỹ năng thực hành, kỹ năng sống, tổ chức các hoạt động GD ngoài giờ lên lớp, ngoại khóa và bồi dưỡng HS có năng khiếu).

1.3.2. Đặc điểm khả năng âm nhạc của học sinh lớp 8 trường Trung học cơ sở Trương Hán Siêu

Các em học sinh THCS có nhu cầu được thưởng thức âm nhạc và cảm nhận bài hát một cách có chủ đích. HS khối 8 đã biết phân tích, so

sánh nhịp điệu, giai điệu các bài hát, biết tự tìm tòi động tác vận động phụ họa và một số cách thức trình bày biểu diễn bài hát.

Đặc điểm giọng hát ở học sinh lớp 8 rất trong và vang, cùng với tính cách vui tươi hồn nhiên nên khá thuận lợi trong việc tiếp thu và thể hiện các bài hát dân ca.

Bảng A1: Phiếu điều tra 1, thăm dò học sinh đã từng hát Chèo, đã từng nghe/ xem hát Chèo hay chưa.

Nội dung điều tra	Đã từng		Chưa bao giờ	
	Số lượng	TL %	Số lượng	TL %
Bạn đã bao giờ hát Chèo chưa?	05	6,25	75	93,75
Bạn đã từng nghe/ xem hát Chèo chưa?	69	86,25	11	13,75

Bảng A2: Phiếu điều tra 2, vấn đề nguồn thông tin về hát Chèo mà học sinh xem, được nghe.

Nội dung điều tra	Số lượng	TL %	Ghi chú
Học một số bài Chèo trên lớp	00	00	
Nghe được trên các phương tiện thông tin (TV, internet)	72	90	
Qua tham gia các Câu lạc bộ nghệ thuật trong trường	00	00	
Từ hình thức khác	02	2,5	Biết, học qua người quen

Bảng A3 : Phiếu điều tra 3, về vấn đề cảm nhận của học sinh khi nghe/xem Chèo.

Nội dung điều tra	Số lượng	Tỷ lệ %	Ghi chú
Rất thích	11	13,75	
Thích	54	67,5	
Bình thường	10	12,5	
Không thích lắm	03	3,75	
Không thích	02	2,5	

1.3.3. Ý nghĩa của âm nhạc Chèo đối với học sinh lớp 8 trong hoạt động ngoại khóa tại trường Trung học cơ sở Trương Hán Siêu

Đã từ lâu, vấn đề bảo tồn và phát huy nghệ thuật Chèo nói riêng và truyền thống dân tộc nói chung, luôn gặp nhiều rào cản và thách thức. Sự xuất hiện các loại hình giải trí mới hiện đại, hấp dẫn, phù hợp thị hiếu giới trẻ, nhất là các loại hình giải trí trên internet khiến nghệ thuật sân khấu truyền thống ngày càng trở nên xa lạ với công chúng và thanh, thiếu niên.

Đưa âm nhạc Chèo vào trường phổ thông nói chung, học sinh lớp 8 tại trường THCS Trương Hán Siêu nói riêng là một biện pháp thiết thực để truyền bá và giáo dục lòng yêu mến, tự hào với những di sản văn hóa dân tộc, bản sắc văn hóa quê hương.

Thông qua hoạt động này, học sinh sẽ được tiếp cận ngôn ngữ và âm nhạc Chèo, từ đó góp phần giáo dục về âm nhạc.

1.3.4. Môn âm nhạc tại trường Trung học cơ sở Trương Hán Siêu

1.3.4.1. Cơ sở vật chất

Được sự quan tâm của các cấp ủy Đảng, ngành Giáo dục, sự chung tay của toàn xã hội, cơ sở vật chất của nhà trường ngày một khang trang hiện đại với hệ thống phòng học cao tầng và các phòng bộ môn có đầy đủ thiết bị thí nghiệm, thực hành theo tiêu chuẩn trường chuẩn quốc gia, đáp ứng nhu cầu học tập của hơn 1.000 HS với 22 lớp học.

1.3.4.2. Đội ngũ giáo viên Âm nhạc

Trường THCS Trương Hán Siêu hiện có 02 giáo viên dạy âm nhạc, trình độ đại học sư phạm. Ngoài nhiệm vụ giảng dạy âm nhạc hàng ngày cho HS, các thầy cô còn tham gia các công tác khác như: Tổng phụ trách Đội, Bí thư Đoàn... luôn tích cực trong các phong trào của Nhà trường.

1.3.4.3. Chương trình

**** Chính khóa***

Trong chương trình âm nhạc chính khóa lớp 8, học sinh được học các phân môn như Tập đọc nhạc, Học hát, Nhạc lý, Âm nhạc thường thức. Tổng số tiết theo chương trình học là 35 tiết trong 35 tuần học. Nội dung trong chương trình học hát chính khóa gồm 8 bài:

Bài hát	Dân ca Việt Nam	Bài hát nước ngoài
1. <i>Mùa thu ngày khai trường</i> (Vũ Trọng Tường) 2. <i>Tuổi hồng</i> (Trương Quang Lục) 3. <i>Nổi trống lên các bạn ơi</i> (Phạm Tuyên) 4. <i>Ngôi nhà của chúng ta</i> (Huỳnh Phước Liên) 5. <i>Tuổi đời mệnh mông</i> (Trịnh Công Sơn)	1. <i>Lý đĩa bánh bò</i> (Dân ca Nam Bộ) 2. <i>Hồ ba lí</i> (Dân ca Quảng Nam)	<i>Khát vọng mùa xuân</i> (W.A.Mozart)

* Ngoại khóa

Thời gian qua, trường THCS Trương Hán Siêu đã quan tâm đến HĐNK nhằm nâng cao chất lượng đào tạo cho HS. Các chương trình ngoại khóa thường hướng tới các ngày lễ lớn, được tổ chức định kỳ như: ngày lễ 20/11; khai giảng năm học mới; kết thúc năm học...

1.3.4.4. Quy trình giảng dạy chính khóa

Với bộ môn Âm nhạc, các giáo viên cũng đã có nhiều đổi mới trong phương pháp giảng dạy. Dạy học phân môn Học hát tại Trường THCS Trương Hán Siêu được thực hiện theo đúng chương trình của Bộ GD&ĐT. Tuy chưa có phòng học âm nhạc riêng, nhưng Nhà trường đã trang bị cơ sở vật chất tương đối đầy đủ, phục vụ cho học tập như: tivi, máy chiếu, đầu đĩa, sách giáo khoa âm nhạc từ lớp 6 đến lớp 9.

1.3.4.5. Phương pháp và tổ chức hoạt động ngoại khóa

* Phương pháp giảng dạy ngoại khóa

* Tổ chức hoạt động ngoại khóa

1.3.5. Đánh giá

1.3.5.1. Ưu điểm

Về cơ sở vật chất, tuy chưa có phòng học đặc thù để dạy học âm nhạc, nhưng nhà trường đã có đầy đủ phòng học đạt chuẩn cho HS về các môn học văn hóa cơ bản và luôn cố gắng tạo điều kiện để các hoạt động ngoại khóa của nhà trường được diễn ra thuận lợi, sôi nổi, vui tươi.

Tiếp theo, GV trong quá trình giảng dạy môn âm nhạc giờ chính khóa cũng như ngoại khóa, đã sử dụng và kết hợp các PP dạy học rất thuần thục và linh hoạt.

1.3.5.2. Hạn chế

Thứ nhất, GV dạy học âm nhạc của trường THCS Trương Hán Siêu có trình độ chuyên môn cao..

Thứ hai, trong phương pháp dạy hát học Chèo. GV chủ yếu để học sinh tự học.

Thứ ba, việc trải nghiệm thực tiễn về hát Chèo của HS chưa được chú trọng, các em ít có cơ hội được xem, được nghe, cũng như ít được tiếp xúc với các nghệ nhân hát chèo.

Tiểu kết chương 1

Chương một, luận văn nghiên cứu một số khái niệm về hát Chèo, hoạt động ngoại khóa, dạy học, dạy học hát chèo và phương pháp dạy học. Dưới góc nhìn âm nhạc học của chúng tôi, đã bước đầu tìm hiểu một số giá trị hát Chèo để từ đó có cơ sở lý luận về đặc điểm, thể loại của hát Chèo. Luận văn cũng nghiên cứu về ý nghĩa, tầm quan trọng, đặc điểm của hoạt động ngoại khóa âm nhạc trong trường trung học cơ sở. Qua tìm hiểu thực trạng của hoạt động ngoại khóa tại trường THCS Trương Hán Siêu, chúng tôi nhận thấy bên cạnh ưu điểm còn có một số hạn chế nhất định. Trường THCS Trương Hán Siêu nằm trên mảnh đất quê hương có hát Chèo từ lâu đời, vì vậy việc gìn giữ và bảo tồn di sản văn hóa của cha ông là việc cần thiết. Để đem lại sự đa dạng và màu sắc hơn trong hoạt động ngoại khóa của nhà trường.

Chương 2

ĐẶC ĐIỂM CỦA ÂM NHẠC CHÈO

2.1. Khái quát về nguồn gốc ra đời của Chèo

Vùng Châu thổ sông Hồng luôn là cái nôi của nền văn minh lúa nước của người Việt. Mỗi khi vụ mùa được thu hoạch, người dân lại tổ chức các lễ hội để vui chơi và cảm tạ thần thánh đã phù hộ cho vụ mùa no ấm.

Nghệ thuật Chèo ra đời từ hàng ngàn năm nay tồn tại và phát triển chủ yếu ở vùng châu thổ Bắc Bộ trong đó có Ninh Bình, đồng thời đất cổ đô Hoa Lư là một trong những nôi Chèo được tác giả Hà Văn Cầu phát hiện.

2.2. Một số đặc điểm của làn điệu Chèo

2.2.1. Làn điệu Chèo

Trong cuốn sách “*Tìm hiểu các làn điệu Chèo cổ*”, cô NGND Hoàng Kiều đã chỉ ra 2 đặc điểm của làn điệu Chèo như sau:

+ Thể loại ca khúc hoàn chỉnh: là làn điệu Chèo có bố cục âm nhạc hoàn chỉnh (phân chia câu, đoạn, kết trọn vẹn), nội dung được miêu tả một cách đầy đủ.

+ Âm nhạc kể chuyện: với đặc trưng này của nghệ thuật Chèo, đã tiếp thu lối hát kể chuyện hát Xẩm, nhưng tạo sự độc đáo khác với nhiều loại nghệ thuật truyền thống khác.

Sự đa dạng và phong phú các làn điệu trong Chèo cổ một phần do sự sáng tạo không ngừng của các thế hệ Nghệ nhân xưa đời nối đời nối tiếp nhau, phần do sự đòi hỏi của thực tiễn về nội dung tích trò, tâm lý nhân vật mà thành.

2.2.2. Cấu trúc

2.2.2.1. Những nhân tố hợp thành làn điệu Chèo

* **Trở:** Là một đoạn nhạc, có giai điệu và lời ca được một hoặc hai, hiếm khi có ba khổ thơ được phổ nhạc (bê làn nắn điệu) mà thành.

Trở mở đầu: Thông thường, Trở mở đầu được cấu tạo ngắn gọn hơn Trở Thân.

Trở Thân bài và Trở nhắc lại: Hai trở này đều là những Trở dài rộng cả về thơ và nhạc, hay xuất hiện Xuyên tâm.

Trở Nhắc lại: có cấu trúc khá tương đồng với Trở thân bài.

Trở kết (Trở cuối): bao giờ cũng đứng ở vị trí cuối cùng của Làn điệu.

2.2.2.2. Những nhân tố hợp thành trở hát

* **Xuyên tâm**

Trong Chèo, phần nhạc xuyên tâm là câu nhạc không lời, có độ dài 2 hoặc 3 nhịp (nhịp 2/4, 4/4, 2/2) và luôn nằm ở vị trí bên trong của Trổ hát. Xuyên tâm (XT) có vai trò xuyên suốt, móc nối các câu hát trong Trổ với nhau.

* *Lưu không*

Phần nhạc Lưu không (LK) trong Chèo là chỉ có nhạc cụ thể hiện. Chức năng của phần nhạc LK như một sự ngưng, nghỉ hát hợp lý, phân cách giữa các Trổ với nhau. Ngoài ra, LK cũng là để diễn viên múa, biểu diễn, nghỉ hát, khoe nhạc cụ. Trong Chèo, sử dụng phổ biến nhất là LK4, ngoài ra còn có các LK6, LK8, LK12..., đôi khi có cả LK7.

2.2.2.3. Về điệu thức

Điệu thức 5 âm, luận văn dựa trên kết quả nghiên cứu của cô NGND Hoàng Kiều trong cuốn *Thanh điệu tiếng Việt và Âm nhạc cổ truyền*. Theo đó, chúng tôi có thể tổng hợp tên gọi các cung và các dãy âm tương ứng như sau:

Cung Nam gồm dãy âm: A - C - D - E - G

Cung Pha gồm dãy âm: E - G - A - C - D

Cung Huỳnh gồm dãy âm: C - D - E - G - A

Cung Bắc gồm dãy âm: G - A - C - D - E

Cung Nao gồm dãy âm: D - E - G - A - C [25].

2.2.2.4. Giai điệu

Giai điệu là sự nối tiếp các âm thành một bè, có tổ chức về phương diện điệu thức và tiết nhịp, tiết tấu.

2.2.2.5. Lời ca

Nghệ thuật Chèo là loại hình nghệ thuật tổng hợp, nhưng trong Chèo có ba thành tố căn bản nhất đó là: Hát, Múa và Diễn. Trong hát Chèo thì Làn điệu có các nhân tố làm thành. Lời ca là nhân tố rất quan trọng góp phần làm nên giai điệu, tính cách nhân vật trong chèo. Trên phương diện văn học, có thể đề cập một số yếu tố nhất định tạo phong cách riêng của làn điệu Chèo, hát Chèo, diễn Chèo.

2.3. Cách hát trong Chèo

2.3.1. Về giọng hát trong Chèo

Trước khi tìm hiểu các kỹ thuật đặc trưng về hát Chèo, chúng tôi xin trình bày đôi nét về phân loại giọng trong hát Chèo.

Trong hát Chèo (theo Hoàng Kiều) cách phân loại giọng hát được các NN xưa xem xét quan niệm theo âm dương ngũ hành.

So sánh cách phân loại giọng của hát Chèo với giọng hát mới trong thanh nhạc phương Tây về tâm cỡ, âm sắc tác giả Đặng Thị Lan bước đầu có nhận định:

- Về giọng nam: Giọng thô trung có thể coi như tương đương với giọng nam trung. Giọng thô đồng coi như gần giống với giọng nam cao.

- Về giọng nữ: Giọng kim mùi có thể coi tương đương với giọng nữ cao, âm thanh nghe vang xốp, êm ái, mùi mẫn. Giọng kim vất gần với giọng nữ cao nhưng âm thanh mảnh, nhẹ, lạnh lạnh..

2.3.2. Hơi thở và khẩu hình trong hát Chèo

2.3.2.1. Hơi thở trong hát Chèo

Trong ca hát, hơi thở được hiểu là một chu trình khép kín, kết hợp giữa các quá trình như: lấy hơi, nén/giữ hơi và thả hơi để phát thanh từ từ, hay đều hơi (hát liền một hơi) trong một câu hát Chèo.

Sở dĩ Chèo có hệ thống làn điệu phong phú với tính chất âm nhạc khác nhau, nên hơi thở cũng có sự khác nhau tùy thuộc theo tính chất làn điệu, tâm lý, tính cách nhân vật cụ thể.

2.3.2.2. Khẩu hình trong hát Chèo

Về khẩu hình khi hát Chèo có vai trò, kỹ thuật khá đặc biệt. Khi hát chèo, khẩu hình sẽ tạo cho hơi thở không ồ ạt hoặc thều thào hay bí bách khi kết hợp các kỹ thuật hơi thở để hát. Chưa kể khẩu hình còn tạo thẩm mỹ khi hát, Chèo cũng vậy.

2.3.3. Một số kỹ thuật trong hát Chèo

2.3.3.1. Kỹ thuật luyến

Trong hát Chèo, không thể thiếu luyến. Luyến thường được sử dụng ở những quãng hẹp thường mượt mà, tạo nên sự đắm thắm thiết tha.

2.3.3.2. Kỹ thuật rung

Rung giọng là kỹ thuật cần thiết của nhiều thể loại ca hát, giúp âm thanh của giọng hát không bị thẳng đuồn và bị gắt như tiếng còi, từ đây người hát dễ dàng biểu hiện cảm xúc trong câu hát.

2.3.3.3. Kỹ thuật hát dứt, ngắt, nhấn

* *Kỹ thuật dứt, ngắt*: thường gặp ở những câu sau đó có dấu lặng tự do, đôi khi trong Chèo lại hát dứt ở những chỗ có tiết tấu đảo phách, nghịch phách mà các nhân vật Hề hay sử dụng.

* *Kỹ thuật nhấn*, trong lối hát thông thường, hát nhấn chữ thường rơi vào phách mạnh nhưng cũng có khi nhấn cả câu.

2.4. Một số nhạc cụ tiêu biểu trong Chèo

2.4.1. Trống đế

2.4.1.1. Hình dáng, cấu tạo, tính năng

Trống Đé là nhạc cụ gỗ, họ màng rung xuất hiện ở Việt Nam từ lâu đời. Mặt trống được bịt bằng da hai mặt, hình ống, hai đầu hơi múp, đường kính hai mặt như nhau khoảng 15cm - 20cm. Mặt trống thường được bịt bằng da nách trâu đã nạo mỏng.

2.4.1.2. Vai trò của Trống Đé trong Chèo

Trong các bộ (dây, hơi, gõ) thì các nhạc cụ thuộc bộ gõ đóng vai trò quan trọng.

2.4.1.3. Một số đặc điểm của Trống Đé trong Chèo

Khi quan sát, ta thấy nghệ nhân đánh vào nhiều vị trí khác nhau trên trống, tạo ra nhiều âm thanh khác nhau, do một số kỹ thuật của trống Đé:

- Đánh vào giữa mặt trống, tiếng trống nghe vang, giòn.
- Đánh vào mặt trống nhưng giữ nguyên dùi, âm thanh sẽ khô, xín.
- Đánh vào cạnh mặt trống (các NN dân gian gọi là tang trống) nghe như tiếng phách.

Khi được kết hợp tài tình kỹ thuật các lối đánh ở mặt và tang trống, tạo ra sự đối lập nhưng lại luôn hài hòa, cân đối trong âm có dương, trong dương có âm, về sắc thái cùng âm thanh.

- Ngón vè: Hai tay thay đổi nhau, gõ thật nhanh và liên tục hai bên tang trống và trên mặt trống.

- Ngón róc: Hai tay thay đổi, gõ nhanh vào tang trống, nhưng thường là năm tiếng một, tiếng sau cùng có độ ngân dài bằng bốn tiếng đầu.

- Rù trống: Hai dùi đập trước và lần đánh sau thật mau, đều, đầu dùi gần sát mặt trống.

- Điểm trống: dùi giơ cao, đánh mạnh thẳng xuống giữa mặt trống, cái trước cái sau đều hoặc cái sau theo liền gần sát cái trước hoặc cả hai cùng lúc.

- Đập tang: cả hai thân dùi trống “đập” một lượt vào tang trống ở hai đầu đối diện.

2.4.2. Mõ

2.4.2.1. Giới thiệu một số loại Mõ

Mõ (tên phiên âm Hán-Việt ít dùng là Mộc Ngư), thuộc bộ gõ, không định âm, được làm bằng gốc tre hay gỗ mít, có hình bán nguyệt được đục rỗng ở trong để tạo tiếng vang.

- *Mỡ Chùa* làm từ các loại gỗ chắc, cứng, hình dạng thường gặp hình cầu dẹt với nhiều kích cỡ to nhỏ khác nhau: Cỡ to nhất có đường kính khoảng 70 – 80 cm, cỡ vừa đường kính 20 – 30 cm và cỡ nhỏ đường kính 5–7 cm. Tất cả ở giữa đều rỗng, khoét theo hình lòng máng.

- *Mỡ Làng* có nhiều loại: Có loại làm bằng gỗ cứng hình cá trắm dài khoảng 1 m, to, khoét dài rỗng theo bụng cá và thường treo ở điểm làng.

- *Mỡ Trâu* được làm bằng gỗ hoặc gốc tre già hình hộp đứng. Mặt đáy khoét rỗng thông với mặt trên. Mặt đáy hình chữ nhật với chiều dài từ 20 – 25 cm, chiều rộng từ 10 – 15 cm.

2.4.2.2. *Mỡ Chèo*

Công dụng chính của Mỡ trong nghệ thuật Chèo là cầm nhịp cho điệu hát và cho toàn ban phụ họa.

2.5. Trống đế và Mỡ trong hát Chèo

2.5.1. *Trống đế gõ lưu không*

Nhạc lưu không (LK) xuất hiện ở hầu hết các làn điệu Chèo, làm cầu nối giữa các câu, đoạn trong làn điệu. Ở đây, tiết tấu biểu hiện cụ thể ở các nét nhạc *lưu không*. Tiết tấu đặc trưng của trống đế trong hát Chèo được phản ánh qua các nét nhạc *lưu không* mang tính chất riêng.

2.5.2. *Trống đế gõ xuyên tâm*

Nhạc xuyên tâm có chức năng làm cầu nối cho các câu hát. Thường thì, xuyên tâm chỉ có 2 ô nhịp (XT2) được xen kẽ trong các trở hát để phân các câu nhạc. Chức năng của Trống đế gõ xuyên tâm trong hát Chèo được ví dụ cụ thể trong làn điệu “*Tình thư hà vị*”.

Trở mở đầu

Gai điệu

Trống đế

Tinh

Gai điệu

Trống đế

tinh tinh chát

2.5.3. *Mở giữ nhịp trong hát Chèo*

Như đã nói ở trên, Mở trong hát Chèo có công dụng giữ nhịp cho người hát và cả ban phụ họa cùng dàn nhạc. Ví dụ, trích đoạn làn điệu “Vãn Cầm”.

Trở mở đầu

The musical score consists of two systems. Each system has a vocal line (Giai điệu) and an accompaniment line (Mở). The key signature is one flat (B-flat) and the time signature is 2/4. The lyrics are: "Bạn bạn mấy i (XT2.....) ơi i i" and "thú i (XT2.....) ơi i i cầm ở". The accompaniment line shows specific performance markings: 'x' on the first and third beats of each measure, and 'x' on the first and third beats of the final measure in each system.

Tiểu kết chương 2

Trong chương 2, từ tìm hiểu khái quát về nguồn gốc nghệ thuật Chèo, luận văn đi sâu và tìm hiểu một số đặc điểm của Chèo qua các thành tố cơ bản về đặc điểm của Làn điệu Chèo thông qua: Cấu trúc, Trở, Vía, giai điệu, lời ca, LK, XT,....

Chúng tôi đã tập trung lí giải, phân tích và đưa ra một số nhận định về nội hàm của những thuật ngữ chỉ đặc trưng âm thanh về kĩ thuật hát cơ bản của Chèo: *khẩu hình, vị trí âm thanh, hơi thở...* Một số kĩ thuật hát của Chèo như: *liền hơi, rung giọng, nảy hạt, nhấn, ngắt*, trong đó còn nhiều kỹ thuật khác như *vắt, lắng, nấc, gằn, ghìm, buông...*

Những nội dung trên, với hệ thống các mô hình làn điệu gắn với đặc điểm, đặc trưng của làn điệu Chèo, đó là LK và XT, một giai điệu và tiết tấu làm nên cấu trúc, tính chất đặc biệt và độc đáo của làn điệu chèo. Trong đó luận văn cũng đã bước đầu tìm hiểu một số cách gõ đơn giản, phổ biến về tiết tấu của Trống Đé, Mở khi thực hành LK, XT trong làn điệu Chèo.

Việc nghiên cứu những vấn đề trên là cơ sở để chương 3 nhận định triển khai nghiên cứu tiếp biện pháp đưa âm nhạc Chèo vào hoạt động ngoại khóa cho học sinh lớp 8 tại trường THCS Trương Hán Siêu.

Chương 3

BIỆN PHÁP ĐƯA ÂM NHẠC CHÈO VÀO HOẠT ĐỘNG NGOẠI KHÓA CHO HỌC SINH LỚP 8

3.1. Các tiêu chí xây dựng biện pháp

Phù hợp với chương trình, kế hoạch

Phù hợp với đặc điểm tâm sinh lý lứa tuổi

Phù hợp với kiến thức, năng lực âm nhạc trong hoạt động ngoại khóa

Lựa chọn làn điệu

3.2. Biện pháp tổ chức đưa âm nhạc Chèo vào hoạt động ngoại khóa

3.2.1. Thành lập các câu lạc bộ dạy hát Chèo

3.2.1.1. Tiêu chí của CLB Hát Chèo

Một trong những nét đẹp văn hóa của người dân Ninh Bình là hát Chèo, đang được quan tâm và gìn giữ, nhưng tiếc rằng chưa được đưa vào chương trình giáo dục môn âm nhạc trong trường THCS trên địa bàn Ninh Bình. Do vậy sự hiểu biết của các em HS về Hát Chèo còn nhiều hạn chế.

3.2.1.2. Nhân sự và địa điểm

Các thành viên trong CLB, đều là những HS khối 8 trường THCS Trương Hán Siêu. Các em rất yêu thích dân ca, hát Chèo, nhưng ngay từ ban đầu chúng tôi xác định rõ đối tượng tham gia là rất đa dạng như: Có những HS lớn, bé, những em có khả năng về ca hát, một số em không có khả năng ca hát nhưng lại có năng lực nói trước đám đông, lãnh đạo hoặc tổ chức được nhóm học tập....

3.2.1.3. Đạo cụ, trang phục, sân khấu và vật chất khác

Cơ sở vật chất của CLB, chúng tôi kêu gọi tối đa các nguồn đầu tư của nhân dân, chính quyền, xây dựng và thực hiện công tác xã hội hóa Hát Chèo, huy động sự tham gia ủng hộ về cơ sở vật chất từ người dân phường Thanh Bình, phụ huynh và các doanh nhân.

3.2.1.4. Cách thức tổ chức hoạt động

Với việc đưa âm nhạc Chèo (hát sấp và nhạc cụ trống Đé, Mõ) vào sinh hoạt CLB, với việc chuẩn bị tốt các nội dung trên thì khâu tiếp theo rất quan trọng đó là công tác tổ chức CLB. Qua tìm hiểu hoạt động trong

CLB hát dân ca của một số trường THCS trên địa bàn thành phố Ninh Bình chúng tôi thấy mô hình này vẫn chưa thực sự phát huy hiệu quả, lý do này không phải vì học sinh “thờ ơ” với dân ca mà chính là do cách thức tổ chức hoạt động chưa thật sự lấy đối tượng HS làm trung tâm, với sự lãnh đạo của Ban chủ nhiệm thì cần phát huy tính tích cực của các em.

3.2.1.5. Lịch sinh hoạt và thời khóa biểu

GV cần chủ động lên phương án, vì lịch sinh hoạt cũng cần thực hiện linh hoạt và phù hợp với điều kiện thực tế như (trời mưa, nắng nóng, trời rét đậm... những ngày này mà vẫn duy trì sinh hoạt sẽ ảnh hưởng đến sức khỏe HS, số HS tham gia ít dẫn đến các em sẽ có thói quen không nghiêm túc trong việc tham gia CLB, trong hoạt động của CLB nên tránh thời gian chuẩn bị thi học kỳ, thi tốt nghiệp.

3.2.2. *Đạy học hát Chèo kết hợp với gõ Trống để và Mũ*

Phương pháp có vai trò rất quan trọng trong hoạt động dạy và học, mỗi chương trình, mỗi môn học, mỗi đối tượng có đặc điểm khác nhau, chính vì vậy cần phải chọn ra những phương pháp phù hợp nhất để có kết quả tốt nhất.

3.2.2.1. Phương pháp truyền khẩu

Từ thời cổ đại, khi chưa có chữ viết, con người đã bắt đầu sử dụng việc truyền khẩu để gìn giữ, để lưu truyền mọi giá trị, các vấn đề trong cuộc sống. Đặc biệt trong thời kỳ phong kiến ở nước ta, truyền khẩu được coi là phương pháp chính trong việc truyền bá, lưu truyền đào tạo các nghệ thuật cổ truyền và đã trở thành truyền thống, lẽ lối có hiệu quả.

3.2.2.2. Phương pháp học qua tài liệu sách vở kết hợp nghe băng đĩa

Trong chương trình thực nghiệm của đề tài, phương pháp truyền khẩu là chính. Tuy nhiên, chúng tôi còn sử dụng phương pháp học qua tài liệu sách vở kết hợp nghe băng đĩa. Chúng tôi áp dụng nguồn tài liệu là các bản văn được nghệ nhân cung cấp làm nguồn tài liệu chính cho các em học sinh học tập trong suốt khóa học. Cùng với đó là sử dụng một số video đã được thu và được đăng tải trên Internet (Youtube, Zingmp3) để cho học sinh nghe tham khảo.

3.2.2.3. Phương pháp trò chơi

Với đặc điểm của lứa tuổi trung học, trò chơi đã trở thành phương tiện để đem đến cho các em những yếu tố diễn tả của nghệ thuật sinh động, nó có tác dụng mạnh mẽ nhưng lại đến với HS một cách nhẹ nhàng, thoải mái. Việc thiết kế trò chơi âm nhạc cần xác định mục tiêu cần đạt của từng nội dung sử dụng trò chơi, lựa chọn trò chơi, thiết kế nội dung của từng trò chơi, thiết kế luật chơi, cách tổ chức, tiến hành chơi.

3.3. Tổ chức dàn dựng, thi, biểu diễn Chèo cho học sinh

3.3.1. Tổ chức dàn dựng hát Chèo

3.3.1.1. Thi đặt lời mới cho giai điệu Hát Chèo theo chủ đề

Nội dung sinh hoạt ngoại khóa thi đặt lời mới, sẽ kích thích sự sáng tạo ở các em học sinh. Bởi khi đặt lời mới cho Hát Chèo, chính là chúng ta đang hướng các em vào việc yêu quý, trân trọng và bảo tồn nền văn hóa truyền thống.

3.3.1.2. Thi biểu diễn Hát Chèo dựa trên phần đặt lời mới

Trong hoạt động này, dựa trên phần lời các em đã đặt. Các em sẽ vận dụng được tất cả những gì mình đã biết, thể hiện sự sáng tạo cũng như khả năng kết hợp những động tác khi biểu diễn. Từ lời nói, động tác diễn, cách hát phải được luyện tập kỹ lưỡng, nhuần nhuyễn.

3.3.2. Biểu diễn hát Chèo có kết hợp với Trống Đé và Mõ

3.3.2.1. Biểu diễn hát Chèo có Trống Đé gõ lưu không và xuyên tâm

Để nội dung tiến hành thuận lợi, cần tổ chức theo quy trình sau:

Bước 1: Giới thiệu

Bước 2: Xác định mục tiêu, nội dung

Bước 3: Dạy hát từng câu theo kiểu móc xích và dạy toàn bài

Bước 4: Biểu diễn

Bước 5: Tổng kết

3.3.2.2. Biểu diễn hát Chèo có Mõ giữ nhịp

Để nội dung tiến hành thuận lợi, cần tổ chức theo quy trình sau:

Bước 1: Giới thiệu

Bước 2: Xác định mục tiêu, nội dung

Bước 3: Dạy hát từng câu theo kiểu móc xích và dạy toàn bài

Bước 4: Biểu diễn

Bước 5: Tổng kết

3.4. Tổ chức dã ngoại, tìm hiểu và gặp gỡ nghệ nhân, nghệ sĩ Chèo

3.4.1. Dã ngoại đến Nhà Thờ Tổ Chèo Bà Phạm Thị Trân

Với thuận lợi là trường THCS Trương Hán Siêu nằm ở thành phố Ninh Bình, gần nhà hát chèo Ninh Bình và đền thờ bà tổ nghề hát Chèo Phạm Thị Trân nên HS có những hiểu biết nhất định về các nghệ nhân, có những em là con cháu, họ hàng với nghệ sĩ hát Chèo. Với những thuận lợi đó các em sẽ đi tìm hiểu về hát Chèo, tổ nghề hát Chèo,....

3.4.2. Gặp gỡ nghệ nhân Chèo ở địa phương

Ninh Bình là một trong những chiếc nôi của nghệ thuật Chèo truyền thống. Nhắc đến Chèo Ninh Bình, người yêu Chèo không bao giờ quên các thế hệ nghệ nhân tài danh, có đóng góp không nhỏ trong việc truyền dạy và thắp lửa tình yêu đối với Chèo cho các thế hệ đời sau.

3.4.3. Gặp gỡ nghệ sĩ và xem biểu diễn tại Nhà hát Chèo Ninh Bình

Trong hoạt động này, chúng tôi đã đặt vấn đề với một số nghệ sĩ của Nhà hát Chèo Ninh Bình tham gia để trò chuyện, biểu diễn và truyền dạy. - Nghệ sĩ và học sinh cùng biểu diễn một vài làn điệu Chèo.

- Cùng giao lưu, trò chuyện xoay quanh việc tìm hiểu về kiến thức nghệ thuật Chèo, bà tổ Chèo Phạm Thị Trân và các tác phẩm Chèo của bà. HS được trò chuyện, đặt câu hỏi với nghệ sĩ để HS hiểu thêm về nghệ thuật Chèo.

3.5. Thực nghiệm sư phạm

3.5.1. Mục đích thực nghiệm

Chúng tôi đã tiến hành thực nghiệm áp dụng các biện pháp đã trình bày trong chương 3 với mục đích: Xem xét tính khả thi và hiệu quả của các biện pháp đưa âm nhạc Chèo vào hoạt động ngoại khóa âm nhạc cho học sinh lớp 8 tại trường THCS.

3.5.2. Đối tượng thực nghiệm

Đối với đề tài này, do một số điều kiện khách quan và thời gian hạn chế nên tác giả chỉ đi vào thực nghiệm hát văn cho học sinh khối 8.

- Thực nghiệm được tiến hành với lớp 8A (35 học sinh) – là lớp thực nghiệm và lớp 8B (35 học sinh) – là lớp đối chứng ở trường THCS Trương Hán Siêu.

- Lớp đối chứng và Lớp thực nghiệm có khả năng và trình độ tương đương nhau. Điều kiện cơ sở vật chất, trang thiết bị ở 2 lớp thực nghiệm và đối chứng là giống nhau.

3.5.3. Thời gian thực nghiệm

Thực hiện triển khai trong kỳ 1 năm học 2020 - 2021 tại trường THCS Trương Hán Siêu, thành phố Ninh Bình, tỉnh Ninh Bình.

3.5.4. Nội dung thực nghiệm

Trong quá trình thực hiện đề tài, chúng tôi tiến hành như sau:

- Thực nghiệm với bài hát “*Một thoáng Ninh Bình*” thuộc làn điệu Sắp Song Loan [PL2.3, tr.119], kết hợp với nhạc cụ Mõ.

- Chúng tôi đưa ra giáo án giảng dạy trong quá trình thực nghiệm

- Lớp thực nghiệm, chúng tôi thực hiện biện pháp giảng dạy đã đưa ra. Lớp đối chứng, tiến hành dạy học sinh theo các hoạt động như thường ngày.

3.5.5. Tiến hành thực nghiệm

3.5.5.1. Chuẩn bị thực nghiệm

3.5.5.2. Tổ chức thực nghiệm

3.5.6. Kết quả thực nghiệm

Trong quá trình dạy thực nghiệm tại khối lớp 8, có sự thay đổi rất rõ trong quá trình học của học sinh. Thái độ của học sinh rất hào hứng, phấn khởi, chủ động trong tiết học, tích cực, mạnh dạn tham gia phát biểu, biểu diễn trước lớp, có ý thức trong hoạt động nhóm, biết lắng nghe và biết tự nhận xét, biết đánh giá mang tính thẩm mỹ về âm nhạc qua việc học hát Chèo.

Tiểu kết chương 3

Âm nhạc Chèo với những lời ca mang nội dung khản nguyện cùng giá trị nghệ thuật, có tính chất mộc mạc và sức sống mãnh liệt như chính người dân nơi đây, phản ánh cuộc sống lao động và lòng thành kính của người dân với các vị thánh. Qua thời gian với nhiều biến cố của lịch sử, loại hình nghệ thuật này có giai đoạn đã bị lãng quên, nhưng với sự nỗ lực của những người con Ninh Bình thì những năm gần đây, phong trào hát Chèo ở Ninh Bình được phục hồi, điệu Hát Chèo đang dần được khôi phục và lưu truyền lại làm phong phú đời sống tinh thần trong nhân dân Ninh Bình.

KẾT LUẬN

Qua việc nghiên cứu đề tài đưa âm nhạc Chèo vào hoạt động ngoại khóa cho khối lớp 8 của trường THCS Trương Hán Siêu, thành phố Ninh Bình, chúng tôi có một số kết luận, kiến nghị sau:

Trong kho tàng văn hóa nghệ thuật dân gian dân tộc, Chèo là loại hình nghệ thuật tổng hợp. Chèo tổng hòa các yếu tố dân ca, dân vũ, dân nhạc, diễn xướng, tuồng tích trở thành đặc sản văn hóa đặc trưng ở Bắc Bộ.

Âm nhạc Chèo hiện nay đã có những đổi thay nhất định, ngoài các làn điệu hát Chèo lời cổ thì người dân đã đặt lời mới theo một số làn điệu hát Chèo để phù hợp với cuộc sống hiện tại của người dân. Âm nhạc Chèo ngày nay có ảnh hưởng lớn đến đời sống văn hóa tinh thần của nhân dân Ninh Bình, là món ăn tinh thần không thể thiếu của người dân địa phương, là sợi dây gắn kết mọi người trong cộng đồng với nhau, làm phong phú thêm đời sống, thúc đẩy con người sáng tạo văn hóa, giáo dục người dân về truyền thống, lòng tự hào dân tộc.

Để giáo dục văn hóa truyền thống dân tộc thì âm nhạc có ưu thế đặc biệt, nhất là đối với lứa tuổi học sinh. Hơn nữa, trong thời đại bùng nổ của Công nghệ thông tin, các chương trình văn hóa, giải trí đang ngập tràn trên Internet, trên sóng phát thanh truyền hình khiến cho nghệ thuật truyền thống nói chung và nghệ thuật chèo nói riêng đang bị lấn át và có nguy cơ mai một nếu không có định hướng phát triển phù hợp.

Vì vậy việc đưa âm nhạc Chèo vào hoạt động ngoại khóa cho khối lớp 8 của trường THCS Trương Hán Siêu, thành phố Ninh Bình nói riêng, các trường phổ thông khác nói chung là việc làm có ý nghĩa quan trọng và rất cần thiết, rất có ý nghĩa, góp phần vào việc bảo tồn, giữ gìn và phát huy những giá trị tốt đẹp của nghệ thuật chèo trong cuộc sống hiện đại.

Tuy nhiên để thực hiện được việc đưa hát Chèo vào hoạt động ngoại khóa khối lớp 8 ở trường THCS Trương Hán Siêu đạt hiệu quả thì cần:

Nâng cao chất lượng đội ngũ GV, nhất là giáo viên âm nhạc nhằm đáp ứng nhu cầu, thực tiễn dạy học trong thực tế.

Cơ quan quản lý giáo dục cần xây dựng chương trình bồi dưỡng cho giáo viên về việc đưa di sản văn hóa truyền thống nói chung, hát Chèo nói riêng vào dạy học. Biên soạn giáo trình giảng dạy môn dân ca các dân tộc Việt Nam, trong đó có Hát Chèo.

Đối với trường Trung học cơ sở, BGH cần quan tâm hơn nữa đến các HĐNK âm nhạc. Tạo điều kiện về cơ sở vật chất, khuyến khích các

HĐNK âm nhạc. Tạo điều kiện cho GV đi tập huấn nâng cao trình độ chuyên môn, kỹ năng tổ chức các HĐNK âm nhạc.

Nâng cao nhận thức GV, HS với các HĐNK. Nâng cao nhận thức GV âm nhạc đối với HĐNK âm nhạc. Trường THCS Trương Hán Siêu cần thường xuyên tổ chức các buổi HĐNK âm nhạc có sử dụng hát Chèo, phối hợp với đoàn thanh niên tổ chức hội thi hát dân ca, tổ chức hoạt động ngoài giờ lên lớp cho các em HS được tham gia tìm hiểu về các giá trị truyền thống.

Các giáo viên âm nhạc, cần học tập nâng cao trình độ chuyên môn, công tác tổ chức các HĐNK âm nhạc.

Đối với phụ huynh HS, cần tích cực ủng hộ, tạo mọi điều kiện tốt nhất cho con em mình được tham gia các hoạt động ngoại khóa của Nhà trường và địa phương.

Trước những biến chuyển của xu hướng toàn cầu hóa hiện nay, việc giao lưu sẽ diễn ra mạnh mẽ, đặc biệt là trong lĩnh vực âm nhạc. Thế hệ trẻ, trong đó có thế hệ học sinh THCS đang có xu hướng thích âm nhạc ngoại, không quan tâm đến âm nhạc dân tộc.